

ANVIOÙ HON LEC'HIOÙ (18)

log. Re alies skrivet *lok*, met en gaou evel ma vo gwelet. Ar ger zo bet kemeret digant al latin *locus* « lec'h », gant ar memes ster met ivez, diwezhatoc'h, gant sterioù ispisial all evel « lec'h sakr » hag en ur mod gant ar ster « sant », ar pezh a vo gwelet ivez. *Loc* eo stumm ar ger kavet en henvrezhoneg, en IXvet kantved, da lâret eo, abred a-walc'h. An arroudennoù puilh a-walc'h a laka da gompren e talvez kement ha lec'h, netra relijiel eta. Ar ster diazez. Met adalek an XIvet kantved e vo implijet da sevel anvioù lec'hioù nevez, anvioù na gemerfont ket anvioù sent eus ar vro dre ret (*Maria*, *Krist* o vezañ ar reoù anavezetañ). Evel *lann* pe *trev*, *log* ne ziskouez ket bep tro ur barrouz, aet da gumun goude. Lod *logoù* zo chomet lec'hioù bihan, gant ur chapel bennak en o c'hreiz peurliesañ. Bezañ e c'haller keñveriañ implij *log* gant implij *sant*, implijet ken stank all en hon lec'hanvadurezh. Kement ha kompren an argerzh hag en deus roet an tremen eus *sant* da *log* e c'haller kemer stummoù kozh *Lomac'hloù* hag a oa *Loco Sancti Macloii* en 1069, da lâret eo « al lec'h gouestlet da sant Maloù » ha *Loperc'hed* hag a oa *Loco Sanctae Brigidae* en 1218, da lâret eo « al lec'h gouestlet da santez Berc'hed ».

Al *log* koshañ a seblant bezañ hini *Logunec'h* diwar *Loch Menech in Moriaco* en 1008. Met al *log*-se zo disheñvel : ne ro tamm anv den pe sant koublet gant *log*, hag e talvez kement hag « abati », evel ar c'hembraeg *mynachlog*, nemet *menec'h* zo liester en skoaz *mynach* zo unander. Da verkañ ivez : *Logunec'h* zo produet evel-se dre m'eo *log* benel en afer, dres evel ar c'hembraeg *llog*. Unan bennaket all zo benel c'hoazh evel a welfomp. Sede e c'haller displegañ an tremen eus *Loc* + *Menech* da *Logunec'h* dre **Logvenec'h* aet da **Logüenec'h* ha goude da *Logunec'h*.

Nemet eo gourel ar ger en degouezhioù all, deuet war wel ur c'hantved goude pe se.

En degouezhioù-se, alies a-walc'h, e teu *log* da vezañ *lo*- pan vez prokliteg gourel (distaget *lou*- a blasoù) dirak *m*- : *Lomelar*, *Lomikaelig*, *Lomikael*, *Lomazhe*. Met pa vez an anv o kregiñ gant kensonennoù all e c'hoari gant ar provektatdur : *Lokoal* (*Goal*), *Lokeltaz* (meur a hini zo gant an anv *Gweltaz*, ur wezh c'hoazh gant an diftongenn koazhet), *Lokunole* ha *Lokenole* (*Gwenole*, memes darvoud evel gant *Gweltaz*), *Loperc'hed* (*Berc'hed*), etc. Anvioù zo eo splann an traoù : *Lopereg* (*Pereg* diwar *Petroc*), *Loperan* en ardremez *Porzh-Loeiz* (*Peran* diwar *Petran*). *Log* a chom anterin pan vez heuliet gant ur vogalenn : *Logaman* (lod herie eus ar Forest-Fouenant) a zegas da soñj an anv-lec'h en su Kembre, *Amanford* da lâret eo *Rhydaman* en kembraeg.

Un displegañ a-ratozh memes tra diwar-benn ar stummoù *Lokournan* (*Saint-Renan* : *Locus Sancti Ronani* en 1388, *Loc Ronan ar Fanq* en 1636) ha *Lokorn* (*Locronan* : *Loci Ronani* en 1516, *Locre(u)nan* en 1536, *Locrenan* en 1574, etc) : hini ebet eus an daou na ginnig ar prokliteg dindan ar stumm **lok*- met evel ar reoù all dindan ar stumm *log*-. O daou o deus kinniget **LogRonan* aet goude da **Lokronan* ha buan aet da **Lokornan*, da lâret eo ar stumm modern roet evit pep hini anezhe. Da notenniñ ivez, an daou *Ronan*-se zo bet proklitekaet gant ar ger *Sant* a-gozh, kalzik a-raok implij *Loc*-, *Log*-. An darvoud fonologel-se -*kron*- o reiñ -*ko(u)rn*- zo da vezañ keñveriet gant darvoudoù tost, pe heñvel, ha boution a-walc'h : keñveriomp *fallakr* ha *fallagriezh* (skrivet *fallacryez* en Buhez santes Nonn)... pe c'hoazh unan eus distagadurioù ar ger *krec'h* aet da *kouec'h* ha gwelloc'h, aet da *kerc'h* a-blasoù...

Log n'eo ket ur ger emzivad, reoù all zo savet war ar memes gwrizienn. An hini anavezetañ eo, moarvat, ar ger *logell* « park bihan, pezh douar », troet ivez en galleg « lopin ». Ne deu ket war-eeun eus *log* met al latin *locellus* « koufr bihan », dres evel ar c'hembraeg *llogell* gant sterioù al *logell* brezhoneg, evel an hengerneveureg *logel* o c'hlozañ « *loculus* », disheñvel ar ster eta.

El lec'hanvadurezh e teu *logell* (liester *logelloù*) dindan stummoù evel *nogell* pe *ogell* zoken.

Ur ger all, peuzankouaet herie eo ar ger *loman* (gant ar -*man* aet alies da -*mañ*, a gaver en *bremañ* diwar *pred-mañ* pe gant ar ger *amañ* diwar (v)*a-mañ*, *va* o vezañ ur ger all evit lec'h) hag a dalvez pe « amañ » (lec'h neuze) pe « bremañ » (amzer eta). Ur frazennouigoù bennak en krennvrezhoneg marteze, dre m'eo testeniekaet gwelloc'h d'ar c'houlz-se :

« *Loman* a dyouz an Kaer » troet « ici, au-dessus de la ville. » en 1480 pe se. Hag en 1530 « *Loman* goa an map a atraper » troet « Ici, malheur à l'homme qui est pris. » Ar re-se war dachenn al lec'hioù. Ha war dachenn an amzer en 1580 : « *Loman* mazedochuy tut ma ty ham pryet » troet « Maintenant où

êtes-vous, gens de ma maison et mon épouse ? ». *Loman* a c'hall ivez gouzañv dindan farserezh al linkennoù, ha bezañ skrivet *noman*.

Just un draig, ul *loman* all zo evit « pilote de bateau ». Hemañ diwezhañ zo disheñvel : ur ger roet gant an izelvroeg. Puilh-mat eo an termenou mor brezhoneg o tont eus ar yezh-se (soñjit er ger *stur* « gouvernail », hag all, hag all).

-le ha *lec'h*. Termenoù all zo en brezhoneg evit « lieu », unan *-le* alies enkliteg en doare kozh ar yezh, a-wezhioù dizalc'h, met rouez-rouez : evel-se hon eus unan *peurle* « pâture » diwar deverbale *peuriñ*, ha kavet lies-lies dindan ar stumm *perle* gant Gwenediz. Ar ger zo koulz benel koulz gourel. A-wezhioù e kemer hon *-le* ar gwiskamant *-la* en un toullad anvioù *lec'hioù* : *marc'halla* evit *marc'hadle*, un anv boutin mat. Keveziñ a ra gant implij ar ger all, ledetoc'h a-galz, *-lec'h* hag a c'hall kemer ar memes gwiskamant *-lac'h* : soñjit er *Marc'hallac'h* (diwar *marc'had* + *lec'h*) hag er *Forlac'h* (diwar *foar* + *lec'h*) *lec'hioù* brudet en kêr Lannuon. Met *lec'h* zo eus yezh ar pemdez, pan eo *le* en un implij kalz strishoc'h. Ha moarvat eo *lec'h* an eil elfenn a gaver en anv *Ploulec'h* (distaget *Plourec'h* gant un *e* digor herie, a oa *Plebs Loci* en 1330) : evel displeget brav gant Bernard Tanguy e c'haller treiñ *Ploulec'h* « le lieu de la paroisse ». *Ploulec'h* zo en un degouezh arkeologel hag istorel puilh, ma n'eo ket ragistorel en *lec'h* m'emañ diazezoù *Ar Gozh-Yeoded* : rivinoù, dismantrou ha gwerzioù studiet gant Barry Cunliffe, Patrick Galliou ha Donatien Laurent. Un hollad studiadennoù o kinnig dimp perspektiv donder hon istor. Un anv-*lec'h* all zo en *Plougastell-Daoulaz* : an *Oberlac'h* diwar un adstumm ar ger *aber* + *lec'h*.

Notenniñ a rankomp zo ul *lec'h* all, disheñvel avat, termenet evel-henn « maen bras ha plat » (soñjit er ger *krommlec'h*). En Treger (hag en *lec'h* all sur a-walc'h) zo un toullad anvioù *lec'hioù* savet gantañ : *Porzhlec'h* (distaget */porlc'h/*) en Planiel, pe *al Lezlac'h*, anv ur maner en *Plistin*. Anvioù a oa bet studiet pizh gant Frañsez Kervella.

Un tamm *focus* war ar proklitegoù *To-* ha *Mo-* en anvioù kozh, anvioù sent en o mesk.

Tro hon eus bet da gomz diwar-benn *Tegoneg* pe *Tevenneg*, o daou stummadurioù war *to-* kozh aet *te-* goude. Reoù all zo evel just, ha n'int ket aet da sevel anvioù *lec'hioù* evit lod anezhe evel *Tenenan* eus *Toninnane* en Xvet kantved. Ha reoù all zo. An *to-*se zo boutin-tre er broioù predenek ha diskouez a ra un droienn stag ouzh ar perc'hennañ *da* « ton, ta tes » eus *to* ivez. Talvoudegezh *to-* zo amañ un tammig evel « â te » pe « oh toi », un doare gervel doujus tost.

Hag un doare all zo, testeniekat en iwerzhoneg kentoc'h, hag ar pezh zo heverk, en brezhoneg : *mo-* zo stag ivez ouzh ar perc'hennañ, met ar perc'hennañ gour kentañ. Rentañ a ra un droienn evel « â ma » « oh mon ». Gervel ha doujañ. *To-* ha *mo-* zo diouzh señtaks an anvioù sent peurliesañ, ha koublet gant an dibenn *-eg*. Met n'eo ket ur reolenn da vat.

Kemeromp an anv-*lec'h* *Lanvezeeg* (en *Kaoueneg* bremañ) : emañ da vezañ dielfennet *lann* + *mo* + *se* + *eg*. Da lâret eo hon eus un anv sant, *Mezeeg*. Bernard Tanguy a wele ennañ an anv *Seo* (cf. *Sant-Seo*), met diouzh ma soñj hon eus amañ ar sant hag a gaver en *Plese*, da lâret eo *Se*. Un anv adkavet en *Lanseeg* (*Lancieux* war ar pannelloù ofisiel).

Anvioù en *ploue*, *lann* hag ivez en *log* o deus roet bod da anvioù hipokorostek eus ar memes seurt. Sed e rin un evezhiadenn bennak diwar-benn an daou *Logonna* a anavezomp herie. Unan *Logonna-Daoulaz*, zo kumun herie, hag egile *Logonna-Kimerc'h*, zo lod ur gumun all. An hini kentañ a oa *Ecclesia Sancti Monnae de Irvillac* en 1218, *Locmonna* en 1513, *Locus Monne* en 1574 (hag ivez *Locus Nonne* en 1516), an eil a oa *Ecclesia de Saint Nonna* en 1633. N'hon eus ket a stummoù kozh-kozh evit hini *Kimerc'h* siwazh, met douetus e vefe disheñvel diouzh an hini all.

Penaos displegañ an tremen eus *Locmonna* da *Logonna* ? An anv sant eo *Monna*, bepred bev herie met aet e kevezerezh gant an anvioù *Onna* ha *Nonna*... *Monna* zo diwar *mo* + *unna*, un anv iwerzhonat a-hervez. Ur wezh ouzhpenn a lârfen.

Amañ n'eus ket ezhomm a glask un *Nonna* savet diwar *-n* diwezhañ ar ger *sant* (distaget *san* eta) ha peget ouzh an *O-*, evel ma kinnig Bernard Tanguy. Just kaout soñj eus *Sant-Nig* (evit *Sant-Vig*) pe *Sant-Nouga* (evit *Sant-Vouga* : *Vougay* pannelloù zo c'hoazh), da lâret eo *V-* o vont da *N-* (un tammig evel en anv-*lec'h* *Lanveur* aet da *Lanneur*). Nann, nann, amañ eo *log* benel adarre hag eo ret adkas da soñj emdroadur *Logunec'h*. Sede hon eus bet *Locmonna* aet da **Logvonna* ha goude **Logonna*. Gwir eo ne glot ket an deiziadoù gouel evit kement sant zo... Neuze e chomfomp, ur wezh c'hoazh etre arguzenniñ ha douetiñ...

Sede *log* amprestet gant al latin *locus*, breur d'ar geriennoù *le* ha *lec'h*. Ger benel er penn-kentañ, ha chomet evel-se a-blasoù. Ur ger all zo liammet gant *log*, *lec'h*, eo ar verb *lakaat* m'eo kroaziet e etimologiezh moarvat. Rak *lakaat* zo *lec'hiañ* ivez.

Un evezhiadenn diwezhañ ha da c'hortoz : anv an enezenn etre Perroz hag ar Jentilez zo anvet *Taveeg* (*Tomé* en galleg) a vez lakaet a-wezhioù da vezañ un anv savet war *to-* met n'eo ket ha kement-mañ a vo studiet pelloc'h pan vo anv eus hon inizi.

[da vezañ kendalc'het]

Herve Bihan

[a vo roet en dibenn al lodenn diwezhañ]